

POLITIČNI NAROD HRVATSKE

Naloga, ki se je lotil g.dr. Branko Pešelj v članku "Srbi v Hrvatski" (KT 273) gotovo ni lahka; avtor sam je zapisal, da je pri tem nemogoče zadovoljiti i Hrvate i Srbe. Takega mnenja so bili pred dr. Pešljem že mnogi in zdi se, da so prav zaradi tega prenekateri zavzeli enostransko stališče - v korist Hrvatov ali v korist Srbov. Dr. B. Pešelj je poskusil poiskati neko formulo, ki bi omogočila hrvatsko-srbsko sožitje na tem spornem prostoru in v tem je do neke mere uspel. Na žalost pa je bil ponekod premalo jasen ali je zašel v protislovja.

V bistvu je dr. Pešelj hotel od Hrvatov priznanje, da so Srbi na Hrvatskem živi del srbskega naroda; da morajo imeti v javnem življenju Hrvatske iste pravice kot Hrvati; da Srbi niso konvencionalna narodna manjšina ampak skupaj s Hrvati v političnem, ekonomskem in socialnem pogledu sestavljajo en narod na področju Hrvatske; da Srbi na Hrvatskem ne morejo prekiniti kulturnih vezi z Beogradom. Po drugi strani pa bi naj Srbi priznali, da so številčno dokaj neznatna manjšina na Hrvatskem; da zato kot Srbi ne morejo imeti v javnem življenju več pravic, kot pa jim gre po številu; da je Hrvatska njihova domovina; da se politično ne morejo naslanjati na Beograd; da je treba srbsko-hrvatski spor rešiti med Zagrebom in Beogradom, dočim je ureditev odnosov med Srbi in Hrvati na Hrvatskem notranja zadeva Hrvatske.

Nedosledje vidimo v tem: če so Srbi s Hrvati politično en narod in jim potemtakem morajo biti v demokratični državi priznane iste pravice kot Hrvatom "ne glede na njihovo število odn. odstotek", potem jim ni mogoče kratiti teh pravic in položajev, češ da so "številčno dokaj neznatna manjšina" in da jim gredo torej pravice in položaji po njihovi relativni moči. To potem pomeni, da so nazadnje le konvencionalna manjšina in ne del političnega naroda Hrvatske. To pa je gotovo najboljši način, da se bodo naslanjali na politični Beograd. Tudi ni skladnosti v tem, da se reši srbsko-hrvatski spor le med Zagrebom in Beogradom (ne glede na položaj enih ali drugih, ki bi bili pri tem najbolj prizadeti), a da je ureditev odnosov med Hrvati in Srbi na Hrvatskem notranje vprašanje Hrvatske - razen če gre v prvem primeru izključno za razmejitve. Toda katera srbska vlada se bo lotila tega brez pristanka in sodelovanja Srbov na Hrvatskem in katera srbska vlada ne bo hotela v sporazumu zagotoviti, da bo srbski del političnega naroda Hrvatske užival iste pravice kot hrvatski del in da je v spornih vprašanjih možen priziv na neko razsodišče, katerega pravdorek sprejmeta tako Beograd kot Zagreb? Tak sporazum lahko sklene 'v imenu srbskega naroda' samo kak knez Pavle ali Dragiša Cvetković.

Nikakor ne zanikamo dobrih namenov pa tudi korajže g.dr. Pešlju, ko se je lotil tega vprašanja. Toda politično vzeto je težko pričakovati, da je možno spor rešiti v celoti na postaykah, kot jih je on nakazal. Gotovo je možno in nujno sprejeti nekatere; nekaj bi jih bilo treba izpopolniti ali vsaj razjasniti; brez dvoma je potrebno odstraniti vsako protislovje. Kljub temu pa ostane vprašanje težko.

Tem težje, ker ni v Srbiji vsaj približno enakega števila Hrvatov, saj bi tedaj bilo moč razpravljati o paritetnem principu. V obupu so nekateri, sicer povsem dobromisleči ljudje, iskali rešitev v odpravi Bosne-Hercegovine in uveljavitvi razmejitvenega načela: ko = likor Srbov na Hrvatskem, toliko Hrvatov v Srbiji. Toda kaj bodo rekli k temu muslimani odn. prebivalci Bosne in Hercegovine, katerih politična zvestost se danes v Jugoslaviji brez vsakega dvoma krepi? Drugi so videli rešitev v enotni državi, s samoupravami, kjer da bi bili vsi enaki po demokratičnem načelu: en mož en glas. To načelo bi moglo biti sprejemljivo za Srbe na splošno, v nobenem primeru pa ne za večino ostalih narodov, pa čeprav je njihova jugoslovanska zvestost še tako močna.

Vse kaže, da bo še mnogo Drine preteklo, preden bo to vprašanje za dovoljivo in kolikor toliko za vse sprejemljivo - rešeno.

"STOJI, STOJI LJUBLJANA"

V domovini so priredili razstavo o urbanističnem načrtu Ljubljane, po katerem naj bi ta ob smotrnem razvoju postala četrtilijonsko mesto, pozneje pa naj bi imela možnost privzeti še nadaljnjih petdeset do sto tisoč prebivalcev. Zdaj šteje Ljubljana sama blizu 134.000 prebivalcev, medtem ko v njenih mestnih občinah vključena obrobna naselja dvignejo prebivalstvo na 196.000 duš. Ali je pametno odnosno potrebno misliti na tako za naše pojme velikopotežno razširitev slovenske prestolice ali ne je problem, s katerim so se strokovnjaki v Ljubljani precej ukvarjali. Čeprav pri vsem tem gotovo igra neko vlogo želja, da bi tudi Ljubljana, do pred nedavnim dolga vas, postala moderno vele mesto v evropskem smislu besede, tega prav gotovo ni zameriti, če se ozremo na včasih prav megalomansko razširjanje drugih mest v Jugoslaviji - z Beogradom na čelu. Končno ima Ljubljana možnost razvoja proti severu in se vero-vzhodu in če sama ne bo vsrkala obrobni vasi, ki počasi postajajo mesteca, se bodo na sami meji sedanje Ljubljane razvila povsem nova mesta, ki bodo sama prisiljena reševati svoje urbanistične probleme in ki zaradi različnih okoliščin, možnosti in razvoja ne bodo vedno v skladu z razvojem samega središča Slovenije. Vendar pa to povsem razvojno nujno vprašanje ni igralo poglobitvene vloge. Poznavalci prilik trdijo, da se zdaj razvija Ljubljana v nekem smislu na račun gospodarsko sorazmerno bolj razvitih mest v Sloveniji (n.pr. Maribor, Kranj, Celje, Jesenice, Velenje itd.) in da je težko misliti, da se bo to nadaljevalo v nedogled. Kajti dasi se Ljubljana hitro razvija in širi, daleč hitreje kot ostala mesta v Sloveniji, pa v proizvodnji in sestavi prebivalstva daleč zaostaja za drugimi središči v Jugoslaviji.

Ob tem načrtu, da torej Ljubljano tudi gospodarsko osamosvojijo in ji zagotovijo lastno kritje življenjskih stroškov, so načrtovalci trčili ob konservativno stališče, češ da naj Ljubljana še na prejo ostane, kar je bila vse doslej: upravno in kulturno središče, ali z drugimi besedami: nekak idilični slovenski Salzburg. To stališče zagovarjajo - pa menda ja ne iz ljubezni do idilične Ljubljane! - tudi nekateri krogi izven Slovenije in nedavno se je o tem razpisala tudi beograjska POLITIKA, češ da je novi načrt megalomanski, čeprav ta isti krogi na vsa usta hvalijo slične in hujše načrte Beograda, Zagreba, Skopja, Sarajeva, Roke itd. Videti je, da gre po eni strani za golo zavist, po drugi pa za bojazen, da bodo tako odtegnjena gotova sredstva v korist Ljubljane, ko bi jih bilo mogoče vsrkati kam drugam...

Ker sociološkega razvoja ni mogoče ustaviti in ker gospodarstvo igra pomembno če že ne odločilno vlogo pri slehernem naselju, ki se povsem naravno hoče razvijati, je jasno, da Ljubljani ne preostane

drugega kot da misli na lastno industrijo, ki bo krila potrebe prestonice Slovenije. Ta leži na mednarodno pomembnem križišču in povsem naravno je, da zato stremi, da postane tudi temu odgovarjajoče tržišče. Kaj je torej bolj naravnega, da se ob tem razvija tudi primerna industrija? Če pa bo zato imela Ljubljana četrt ali pa magari pol milijona prebivalcev pa je izključno naše slovensko vprašanje če že ne vprašanje samih Ljubljancev in prav gotovo ni kogar drugega. Kajti več kot gotovo je, da za njen razvoj ne bodo izven območja Slovenije dobili niti prebite pare! Doslej je denar vedno potoval v obratno smer.

ODVISNA NEODVISNOST

Titov intervju OBSERVERJU (gl.str.15.) je bil skop po vsebini, če že ne po obsegu. Nič čudnega, da ga je londonski nedeljski časopis vtaknil v zapostavljen kot. Dr.Lederer se je pohvalil, da je bil po dveh in pol letih prvi zapadni časnikar, kateremu je Tito naklonil razgovor, a povedati mu ni hotel kaj prida. Intervjuji pred pol leta v italijanskih UNITA in AVANTI in v japonskem ASAHI SHIMBUN so bili v toliko boljši, da se je Tito takrat na dolgo in v zadregi zagovarjal zaradi septemberske izjave o sovjetskih atomskih poskusih. Tokrat je edino potrdil, da ne pripravljajo neblokovske konference na vrhu glede gospodarskih vprašanj; da ga evropsko tržišče skrbi, vemo že dolgo.

Nekoliko bolj zanimivo je, da se je dvema vprašanjima izognil. Objavljeni sta bili v jugoslovanskih časopisih, ne pa v OBSERVERJU. Obe sta se tikali področja, kjer se je lahko zameriti Sovjetom - razoroževanja. Sovjeti govorijo o splošnem in popolnem razoroževanju, nadzorstva pa se boje in ga označujejo za špijonažo. Če bi Tito pristal na nadzorstvo - kot bi bilo edino pametno - bi se Sovjetom zameril. Zato raje ni hotel "prejudicirati" jugoslovanskega stališča. In če bi poudarjal vlogo neopredeljenih držav na ženevski konferenci - kot bi bilo edino dosledno - bi moral priznati, da sovjetsko razorožitveno stališče ni najboljše, pa bi se spet zameril Sovjetom. Zato se je tudi tukaj zadovoljil z omladnimi frazami.

Tako Tito kaže, kako težko je voditi neodločeno in nevezano politiko, če se bojiš strica iz Moskve. Glede razoroževanja zavezajo Sovjeti tako trdo stališče, da jim titovci ne morejo pritrjevati. Strogo se sicer vzdržujejo kritiziranja sovjetskih pogledov, a že obzirna in skoraj nepristranska poročila iz Ženeve v jugoslovanskem časopisju Sovjetom ne morejo biti všeč. Zato mora mo kljub Titovi previdnosti in kljub zatajevanju načel pričakovati, da se bodo Sovjeti obreignili ob nesocialistično politiko Jugoslavije o razorožitvenem vprašanju.

UREDNIŠTVO

VESELE VELIKONOČNE PRAZNIKE

Želita

Uredništvo in uprava Klica Triglava

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20.v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Samo članki, podpisani od izvršnega odbora, predstavljajo njevo mišljenje. Urednik: Dušan Pleničar. - Poverjeniki: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alberta, Canada. - Mrs. Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W., Australia.

Uredništvo:

Uprava:

76 GRAEME ROAD, ENFIELD, Middx.

BM/TRIGLAV, LONDON, W.C.1.

VEKOSLAV FARKAŠ:

GENERACIJA 1895

Dne 2. decembra 1961 je umrl Večeslav Vilder.

Po njegovi smrti je ostalo na njegovi pisalni mizi nedokončano pismo, v katerem je pokojni Vilder pisal med drugim:

"Dragi moj, zlati Frante,

Ti si nekaj starejši od mene, toda imaš, sedaj to čutim, mnogo več vitalnosti. A meni vsi pripisujejo to kot veliko prednost pred ostalimi. Zaman: 19. stoletje, ki nas je oblikovalo, nas še drži - zato nas ti sedanjci ne morejo razumeti... In predho sem se znašel v stari, dolgočasni rutini (po povratku s počitnic v Trstu, moja op.), sta me čakali dve tvoji pismi, težko topništvo, da me spravita v mladostno sanjarjenje in da na njiju resno odgovorjam! S kakšnimi imeni se ti ne baviš? Mene je teh "skrbi" rešila - policija. Ker sem bil okrog dvajsetkrat v zaporu, je bilo okrog dvajset preiskav na domu. A ko sem odšel v petnajstmesečno internacijo, sem spravil najvažnejše dokumente na "varno" - a tam so jih iz opreznosti sežgali. Drugič, ko sem mesec dni popre je odšel iz Jugoslavije (1941), se je enako izgubila dragocena korespondenca s Svetozarjem (iz Pariza in dr.). Za časa vojne in v policijski državi ne moreš ničesar ohraniti. Tolažim se: saj ni vse važno! Ti si generaciji od 1895 naprej naš Gaj. Enako kot je porajanje nacionalne ideje povezano s Čehi, tako je tvoje ime povezano z ono dobo (od 1895). In na tej liniji si ostal idea = list vse doslej..."

Pismo je bilo namenjeno g. Františku Hlaváčku, češkemu piscu in politiku, velikemu prijatelju Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki živi sedaj v Pragi, star 85 let.

Milan Marjanovič piše v svoji knjigi STJEPAN RADIĆ (izdaja Jugostok, Beograd 1937): "Tekom 1896 so se pričeli praški dijaki iz raznih jugoslovanskih krajev seznanjati z idejami Mlade Češke. Koncem tega leta je prišel v Prago iz Rusije Stjepan Radić, ki je bil na poti v Pariz. Z našimi dijaki v Pragi se je mnogo družil mladi češki dijak František Hlaváček, ki jih je vodil k raznim češkim narodnim prvakom (n. pr. k staremu "očetu češke narodnosti" Riegerju) in jih miril v njihovih strankarskih debatah in razpravah. Koncem 1896 leta je nato prišlo pod Radićevim vplivom do načrta, da naj omladina v Pragi začne izdajati svoj mesečnik HRVATSKA MISAO, ki naj zastopa 'novo smer' pri presojanju narodne politike in da pripravi mladino za politiko take 'nove smeri'... Prva številka HRVATSKE MISLI je izšla 10. januarja 1897, a vsega skupaj je izšlo osem števil (264 strani). Kljub temu je bil vpliv te male revije nenavadno velik..." Urednik te revije, v kateri so sodelovali Stjepan Radić, Ivan Lorković in drugi, je bil g. František Hlaváček.

"Velika in zelo važna oseba (jugoslovanskega omladinskega pokreta v Pragi 1. 1895), okrog katere se je vse vrtilo kot okrog stebra, je bil češki omladinec Franja Hlaváček, sedanjci generalni tajnik češke narodno-demokratske stranke. Naš omladinski pokret, v katerega je Hlaváček vnesel svojo vnetost in neumorno delo, dolguje temu človeku veliko zahvalo. S svojo praktičnostjo je znal spraviti v tek organizacijo pokreta, a s svojo čvrsto voljo, nepristranostjo in veliko ljubeznijo napram nam je znal držati delovanje na višini do poslednje možnosti." (Dr. Ivan Šajković: NEKOLIKO MOMENTOV IZ OMLADINSKEGA POKRETA - OD 1893 DO 1903 LETA, Beograd 1929, str. 10.)

Od tistega časa dalje je ostal g. Hlaváček v tesnih in prijateljskih zvebah z jugoslovanskim političnim življenjem in vodilnimi političnimi ljudmi med Srbi, Hrvati in Slovenci. Tako je n. pr. 1. 1912 na prošnjo Nikole Pašića posredoval, da je prišlo do sestanka z bolgarskim predsednikom vlade Gešovim, da bi se preprečila bratomorna srbsko-bolgarska vojna, toda do sporazuma ni prišlo kljub sestanku šefov obeh vlad.

Za časa prve svetovne vojne je kot begunec in šef češkega Narodnega Odbora v Rimu mnogo pripomogel k zedinjenju jugoslovanskih narodov. To njegovo delo v korist jugoslovanske stvari je obširno in dokumentirano opisal dr. Miloslav Paulov v knjigi JUGOSLOVANSKI ODBOR (Izdaja Prosvetne nakladne zadruge, Zagreb 1925, str. 409-431). G. Hlaváček je z neštetiimi članki v italijanskem časopisju in na sestankih in konferencah z vidnimi politiki, ministri, novinarji itd. tolmačil "Krfsko deklaracijo" in uspel prepričati italijansko javnost, "da je treba odstraniti spor z Jugoslovani ter da je složno sodelovanje med Italijani, Čehoslovaki in Jugoslovani nujno, da se do kraja porazi Avstrija." Na ta način je dosegel, da je večina italijanskega parlamenta in senata

nasprotovala politiki zunanjega ministra Sonnina, ki se je zoprstavljal ideji ustvaritve Jugoslavije v želji, da Italiji zagotovi vpliv v Hrvatski, ločeni od Srbije, in da se velik del Dalmacije priključi Italiji. Nova politika Italije, na katero je pristal predsednik vlade Orlando, je prišla do izraza na velikem rimskem kongresu podjarmljenih narodov Avstro-Ogrske v maju 1918, ki je bil posledica čeških naporov, da pride do sporazuma med Italijo in Jugoslovanskim Odborom.

Po vojni je g. Hlaváček v Parizu propagiral idejo koridorja, ki naj bi vezal Češkoslovaško in Jugoslavijo preko Gradišča.

To so samo odlomki, blede slika ogromne dejavnosti g. Hlaváčka, ki naj vsaj v glavnih črtah predstavijo čitateljem g. Hlaváčka, enega od dveh preživelih iz "generacije 1895", kateri je pripadal tudi pokojni Vilder. (Drugi je dr. Srdjan Budisavljevič, ki živi v Zagrebu, samo da on ni bil praški dijak.)

Nedavno je g. Hlaváček predal Narodnemu muzeju v Pragi obsežen zgodovinski material o svojih zvezah z Jugoslovani in dokumente o zgodovinskih dogodkih od 1894 do 1939 leta, ki bodo za zgodovinarje neprecenljive vrednosti in ki bodo v neki meri nadoknadili dokumentarni material uničen v Jugoslaviji, o čemer piše pokojni Vilder.

Pismo pokojnega Vilderja g. Hlaváčku - poslednje pismo, ki ga je napisal - sem takoj poslal dalje, a obenem sem zaprosil g. Hlaváčka, da napiše nekaj besed o pokojniku, s katerim je bil v tesnih in prijateljskih stikih in v sodelovanju več kot pol stoletja.

Moja generacija, ki je imela čast spoznati pokojnega Vilderja šele v emigraciji, ga je poznala predvsem zaradi njegove dejavnosti v emigraciji. Kot takega ga je spoštovala in ljubila. O Vilderjevi dejavnosti in vlogi v prejšnjih desetletjih pa je imela le mogočno predstavo - raje občutek kot pa znanje, da je v teh desetletjih igral Vilder veliko in važno vlogo. Zato sem g. Hlaváčku globoko hvaležen za **PORTRET ENE GENERACIJE**, v katerem je postavil tako Vilderja kot njegovo vlogo v odnosu na ostale sodelavce v jugoslovanski drami, v pravo perspektivo.

FRANTIŠEK HLAVÁČEK:

PORTRET ENE GENERACIJE

- Spomini na Večeslava Vilderja -

Povod za pisanje tega članka mi je dala žalostna vest o smrti mojega dragega prijatelja Večeslava Vilderja. Ob tej priliki sem želel - in sem bil tudi naprošen - da napišem svoje spomine nanj, ker sem ga poznal preko 60 let, imel z njim ves ta čas tesne zveze (z izjemo nekaj let za časa obeh svetov - nih vojn), poznal začetke njegove politične vzgoje in razvoj njegovega mišljenja, sodeloval z njim v mnogih političnih akcijah in imam od njega obilno korespondenco.

Razmišljajoč o tem članku sem takoj na začetku uvidel, da ni mogoče razumeti Vilderjev duha, bolečine, neumorno delo in velike zasluge, ako ne vključim ta spis v okvir generacije, kateri je pripadal - "Generacije 1895", kot jo je označila zgodovina. O njej, a zlasti o njenih začetkih se danes precej malo ve v jugoslovanskih krogih, kajti oni, ki so ji pripadali, je niso opisali odn. so opisali samo nekatere pojave - zapustili so samo odlomke te zgodovinske dobe, ne pa njeno popolno sliko. Danes seveda ni lahka naloga tako sliko prikazati, zlasti še ker so se važna pisma in drugi dokumenti izgubili odn. so bili uničeni za časa težkih političnih dogodkov, medtem ko bi jaz, ki imam danes o tem verjetno še največ dokumentiranega materiala, poleg svojih osebnih spominov, potreboval več časa, da se tega težkega posla lotim, kar pa bi me preveč oddaljilo od datuma smrti Večeslava Vilderja, katerega položaj v tej generaciji bi želel pojasniti s tem kratkim spisom.

Ko se piše o "generaciji 1895", generaciji hrvatske, srbske in slovenske omladine iz te dobe, je treba na prvo mesto postaviti ime njenega začetnika in duhovnega prvaka iz prvih let (do 1.1904) Stjepana Radića. Predno obrazložim to dejstvo in pojasnim od kod to ime "generacija 1895", moram reči nekaj besed o svojem prijateljstvu in zvezah s Stjepanom Radićem (dokler se nisva razšla zaradi izpremembe njegovih nazorov) in o njegovih zvezah s češkim kulturnim in političnim življenjem.

Na začetku devedesetih let preteklega stoletja se je pojavila med češkimi

dijaki visokih šol in med delom mladega češkega delavstva nova kulturna in politična struja: češko "naprednjaštvo". Na duhovni razvoj te struje je imel do gotove mere velik vpliv tedanji profesor filozofske fakultete praške univerze T.G. Masaryk (kasneje predsednik češkoslovaške republike). Toda v čisto političnem smislu se ta struja ni strinjala z Masarykom, ki takrat še ni verjel, da bi se avstro-ogrška monarhija lahko razbila in da bi na njenih ruševinah lahko ponovno vznikla samostojna Češka odnosno da bi bilo možno vzpostaviti češkoslovaško državo. (Ravno jugoslovanski vplivi, od veleizdajniškega procesa v Zagrebu dalje, so spravili Masaryka postopoma na revolucionarno pot, na katero je stopil za časa prve svetovne vojne, ko je postal vodja češkoslovaškega revolucionarnega pokreta v tujini.) Obratno pa so naprednjaki računali z razpadom Avstro-Ogrske in to po kaki veliki vojni, katero so pričakovali v bližnji bodočnosti. Obnovitev suverene češke države naj bi bil eden izmed njih rezultatov. Računali so s svetovno "katastrofo" in so jih zato imenovali "politiški katastrofe". V bistvu je bil to torej revolucionaren pokret, katerega pristaši niso širili svojih idej samo ustmeno in s tiskom (ki je podlegal stalnim zaplenitvam), ampak tudi z velikimi protiaustrijskimi in protihabsburškimi demonstracijami, na katerih je v glavnem sodelovala dijaška in delavska omladina, pa tudi mnogi simpatizerji iz drugih slojev češkega naroda. Demonstracije so se iz Prage razširile po vseh čeških deželah (na podeželju so se jih v veliki meri udeleževali kmetje, tako da jih je bilo do septembra 1893 - t.j. v devetih mesecih - preko šesto. Pri tem pa so postajale vse nevarnejše in so se pogostokrat končala s prelivanjem krvi.

Avstrijska vlada je kmalu spoznala veliko nevarnost tega pokreta in se je zato odločila, da ga z močnim udarcem uniči. V septembru 1893 je bilo po nekaj posebno krvavih demonstracijah proglašeno v Pragi in v nekaterih čeških okrajih obsedeno stanje, ukinjena je bila že itak majhna "svoboda" tiska in združevanja, izvršene so bile številne aretacije in organiziran velik proces proti tkzv. "tajnemu društvu Omladina", na katerem je bilo okrog 70 ljudi obsojenih na zaporne kazni od po nekaj mesecev do šest in osem let. Po nekaj let ječe so bili obsojeni zlasti štirje visokošolci - "intelektualni začetniki" - med katerimi so bili tudi taki, ki so dovršili svoje študije in so z obsodbo izgubili svoje doktorske diplome. Poleg tega "veleprocesa" se je vršila še vrsta manjših procesov in obsodb naprednih omladincev (nekateri so bili obsojeni, ker so razbili doprsni spomenik cesarja Franca Jožefa).

STJEPAN RADIĆ NA ČEŠKEM

Čeprav je bilo na srednjih šolah strogo prepovedano branje naprednega tiska in so neposlušne izključili iz vseh šol, so se ideje tega pokreta vseeno širile med srednješolci, ki so tvorili znatno grupo pri protidržavnih in protidinastičnih demonstracijah. Takrat sem tudi jaz pristopil k temu pokretu. Moj prijatelj Žita, študent realke, ki je bil tudi član pokreta in ki je vedel, da se zanimam za hrvatska vprašanja, kakor tudi da sem se že v gimnaziji na lastno roko naučil do neke mere hrvatskega jezika, mi je javil, da se je pri njih, t.j. pri njegovih starših, naselil nek hrvatski dijak Stjepan Radić. Takoj sem ga naprosil, da me je z njim upoznal in tako se je začelo moje prijateljstvo z Radićem. Bilo je to za časa počitnic 1.1894, ko sem končal gimnazijo in sem se pripravljal, da se na jesen vpišem na praško univerzo. Ker je bilo to pred pričetkom predavanj na univerzi, sva imela z Radićem veliko časa za sestanke, ki so včasih trajali cele dneve in večere. Radić je z veseljem pozdravil moje zanimanje za hrvatske probleme in mi je dajal čitati hrvatske časopise in knjige. Dogovorila sva se, da se bova skupaj učila jezikov in sicer tako, da bom jaz govoril hrvatsko in me bo on popravljajal ter obratno, da bo on govoril češko in ga bom jaz popravljajal. Toda Stjepan Radić je bil obenem tudi moj prvi učitelj o hrvatskih in - jugoslovanskih vprašanjih, kulturnih in političnih. On je bil prvi, ki mi je povedal, da so Hrvati in Srbi en narod, čeprav z dvema imenoma, in da so jim sorodni Slovenci in Bolgari ter da vsi skupaj tvorijo veliko nacionalno jugoslovansko skupnost. Njegova formulacija te ideje je bila takrat še precej megljena, toda teza o narodnem edinstvu Srbov in Hrvatov je bila popolnoma jasna. Radiću je bilo zelo žal, da vlada med Hrvati in Srbi sovraštvo in političen nesporazum ter je obsojal vse one struje pri enih in drugih, ki so to sovraštvo širile in vzdrževale, namesto da bi se skupno borile proti madžarski hegemoniji. Te ideje, ki so bile zame takrat nekaj novega, so mi postale zelo simpatične in najino prijateljstvo se je z neprestanimi stiki in razgovori iz dneva v dan bolj krepilo.

Medtem sva se oba vpisala na univerzo in v osrednje akademsko društvo "Slavia". Radića sem upoznal z naprednjaki, ki so se na srečo izognili zaporu, in on je z navdušenjem sprejemal njihove revolucionarne protiaustro-ogrske ideje. Upoznal sem ga tudi s profesorjem Masarykom, čigar vpliv na Radića je bil zelo velik kar se tiče idej demokracije in svetovnega napredka, toda niti Radić niti jaz se nisva stringjala z Masarykovimi idejami o praktični politiki, ki je bila zasnovana na nadaljnjem obstoju Avstro-Ogrske in na borbi za gotovo, čeprav široko, češko autonomijo v okviru te monarhije. Radić je imel o tem precej ostre debate z Masarykom in ko je kasneje (l. 1900) Masaryk osnoval svojo politično stranko, ga je Radić energično kritiziral, ker ni v strankin proglas vključil zahtevo, da se Slovaška loči od Ogrske in priključi češkim deželim. Kar se tiče Hrvatske, je Masaryk odobral Radićeve ideje o potrebi skupne borbe Hrvatov in Srbov proti Madžarom.

Razen Masaryka in še nekaterih drugih profesorjev, ki so bili prežeti z modernim duhom, je bila takrat večina profesorjev, zlasti na pravni fakulteti, reakcionarna in avstrofilska. Zato so začeli češki naprednjaki propagirati, da bi čim več akademikov vsaj za nekaj časa študiralo na drugih univerzah, da bi se lahko upoznali z naprednejšimi strujami v svetu. Na nekem sestanku v društvu "Slavia", ki se je vršilo pod geslom "Na tuje univerze!", je nekaj čeških študentov govorilo v odkrito antiavstrijskem duhu. V tem smislu je govoril tudi Radić, ki je ob tej priliki propagiral narodno edinstvo Srbov in Hrvatov in njihovo skupno borbo proti Madžarom. To se je dogodilo v času, ko je še vladalo obsedeno stanje.

Rezultat tega sestanka je bil, da je bila "Slavia" razpuščena, a Stjepan Radić aretiran, obsojen na deset dni zavora in nato izgnan z vsega ozemlja "Cislajtanijske" (Avstrije). 29. novembra 1894 so ga odpeljali na ogrsko mejo in tam izpustili na svobodo.

Od takrat naprej se je pričela med nama obilna korespondenca s "prakso", ki sva jo imela že pri osebnih sestankih: Radić je pisal po češko, z jaz nje mu po hrvatsko, opozarjajoč na jezikovne napake.

MENE TEKEL AUSTRIAE

Nedavno (l. 1961) sem predal Arhivu Narodnega Muzeja v Pragi svoj jugoslovanski arhiv (dokumente do l. 1939 do Hitlerjeve okupacije Češke, a arhiv od l. 1946 dalje še vedno hranim pri sebi). Muzeju sem predal skoro 800 pisem in pisanih dokumentov od približno osemdesetih jugoslovanskih osebnosti in nekaj stotin jugoslovanskih časopisov in tiskanih dokumentov. Med temi pismi je nekaj čez 50 pisem Stjepana Radića (gotovo število drugih se je tekom let izgubilo, predvsem zaradi posojanja drugim v branje). Datirana so od 1894 l. dalje in nekaj prvih je bilo napisanih že par dni po njegovem izgonu iz Avstrije, v katerih popisuje svoje življenje v Pešti, kjer se je moral vpisati na univerzo, ker je bil z zagrebške univerze enako izključen. Ostala pisma vključujejo pisma iz Hrvatske (na ona iz bjelovarskega zavora se bom povrnil kasneje), Poljske, Rusije, Švice in iz Pariza. Nekateri strokovnjaki, zgodovinarji, trdijo, da je to važen material za poznavanje Radićevega duševnega razvoja v tej dobi, ki ga je težko dobiti kjerkoli drugod. Radić piše tam tudi o svojih načrtih za izdajo raznih knjig, od katerih so se nekateri uresničili; dalje me prosi za razne knjige in material, ki sem mu ga poslal, itd.

Po svojem povratku na Hrvatsko, mi je pisal o svojih stalnih spopadih z madžarskim osebjem na železnici v Hrvatski, ki je bila pod madžarsko upravo. Njeni uradniki in uslužbenci niso hoteli govoriti hrvatsko, a vsi napisi in oglasi na železnici so bili v madžarsčini, itd. Radić ni prenehal s to svojo sistematično borbo niti po pogostih globah in obsodbah. L. 1895 pa je prišlo do dogodka, ki je imel kasneje ogromne posledice v hrvatski politiki in ki je ustvaril "generacijo 1895", o kateri piše Milan Marjanović v svoji knjigi STJEPAN RADIC: "S tem stopa na plan nova generacija, ki je l. 1897 proglašila nove ideje, a l. 1903 pokrenila velik narodni pokret, ki je končno odstranil Khuena in celo naslednje desetletje vodil narod iz borbe v borbo ter pomagal doseči njegovo osvobojenje in zedinjenje." K temu bi bilo treba še dodati: od l. 1905 dalje brez sodelovanja in pogostokrat celo z nasprotovanjem Stjepana Radića.

Oktobra 1895 je namreč v Zagreb prišel avstrijski cesar (in hrvatski kralj) Franc Jožef I. Tja ga je povabil zloglasni ban Khuen-Hedervary, da bi pokazal cesarju, da mu je uspelo "pacificirati" Hrvatsko. Zagreb je bil odet v zastave. S hrvatskih državnih in privatnih zgradb so visele hrvatske zastave, s srbskih cerkvenih zgradb srbske (cerkvene) zastave, medtem ko so z železni-

ških zgradb in nekaterih slavalokov visele madžarske zastave. Radić je organiziral povorko kakih 200 študentov, med katerimi so bili tudi srbski dijaki, na čelu s Hrvatom Vidrićem, Srbom Kneževićem in bosanskim muslimanom Osmanom Nuri Hadžićem, ki je z ene izmed zgradb snela madžarsko zastavo in jo sežgala pred spomenikom bana Jelačića. To je izzvalo ogromno senzacijo najprej v Zagrebu in na Hrvaškem, a nato tudi v Srbiji in v tujini. Khuen je bil besen, ker je bil s tem osramočen pred cesarjem, saj je ta dogodek pokazal, da je njegova "pacifikacija" Hrvatske neresnična. Takoj je ukazal aretacijo študentov in v enem mesecu je bila izrečena kazen 54 študentom. Radić je bil kot kolovodja te demonstracije obsojen na šest mesecev temnice, a drugi "krivci" na razne manjše kazni.

Ta dogodek je pokazal, da je v Hrvatski prišlo do gotove revolucije duhov, s katero je prišla na površje nova generacija. Zagrebški dnevni "Obzor" je označil obsodbe kot "Mene tekel Austriae" - a tujina je bila obveščena, da se je v Avstro-Ogrski pojavil nov, nevaren vulkan...

Zapori v Bjelovaru, kamor so bili poslani študenti obsojeni za sežig madžarske zastave, se je pretvorila v pravo šolo te nove generacije, katere učitelj je bil ponovno Stjepan Radić. Ko so obsojenci prišli v bjelovarske zapore, jih je njihov direktor dr. Herrenheiser na njihovo začudenje sprejel s temi besedami: "Kar ste storili, odobrava vsak pravi in pošten Hrvat." Nudil jim je vse mogoče olajšave in jim tudi dal na razpolago veliko sobo, tako da so bili vsi skupaj in da so lahko razgovarjali in debatirali. Iz bjelovarskih zaporov mi je Radić pisal, kako tam širi med obsojenci ideje o narodnem edinstvu Hrvatov in Srbov in o nujnosti skupne borbe proti madžarski hegemoniji; kako drži predavanja o češkem naprednjstvu in Masarykovem realizmu, prevaja odlomke iz čeških časopisov in knjig (zlasti Masarykovih) in propagira geslo: "Na univerzo v Prago!" (obsojenci so bili namreč izključeni iz zagrebske univerze). To geslo so sprejeli neke številni bjelovarski jetniki, ampak tudi drugi dijaki iz Hrvatske in celo Dalmacije. Tako je prišlo do prve "invazije" nekaj desetih članov "generacije 1895" v Prago, kjer so se po Radićevem nasvetu obračali name, da jim pomagam v vsem, kar bi potrebovali v novem okolju. Druge podobne "invazije" so sledile v naslednjih letih. Tako sem jaz prišel v stik s to generacijo, ki se je pretvoril v iskreno in trajno prijateljstvo, in ki je sledil liniji, katero sva imela že leto dni popreje midva z Radićem: upoznavanje čeških naprednih struj, Masarykovega realizma in naprednega češkega pokreta.

(Bo sledilo.)

DJILASOVA ARETACIJA

Medtem ko so v Jugoslaviji oznanili novo amnestijo in o njej na vsa usta trobijo po časopisju, so 7. aprila v ranih urah potrkali miličniki na vrata stanovanja Milovana Djilasa in ga aretirali. Doslej še niso objavili, zakaj se je to zgodilo niti kje se zdaj Djilas nahaja. Ugibajo, da utegne biti aretacija v zvezi z napovedano knjigo o Stalinu, ki jo je Djilas pisal v zaporu pred leti in ki naj bi bila v kratkem objavljena v Ameriki s posvetilom pok. Aneurinu Bevinu, Djilasovemu prijatelju. Drugi so mnenja, da so se vrata zaporov zaprla za Djilasom, ker da bi z objavljeno knjigo razkrival zaupne informacije, ki jih je dobil, kose je nahajal na vodilnih položajih v jugoslovanski vladi. S tem bi prekršil pred mesecem dni objavljeno novo določbo kazenskega zakonika, po katerem je to prepovedano.

To je zverna podoba komunistične justice, da nekoga zaprejo za prestop zakona, ki ga še niti zagrešil ni. (Poročajo celo, da je bila objava knjige odgodena, potem ko se je predstavnik jugoslovanskega informacijskega urada v New Yorku sestal z zastopnikom založnika.) Zdi se nadalje, da je bila nova določba o "razkrivanju uradnih zaupnih informacij" sprejeta v prvi vrsti prav v zvezi s to Djilasovo knjigo. Titovcem mora biti torej skrajno neprijetno, da se ne bi na jugoslovanski strani kaj neugodnega pisalo o Sovjetih. Toda ta smešna uslužnost jugoslovanskih oblasti, kako bi ugajale Sovjetom ki so že zdavnaj opravili s svojim Stalinom, postaja tragikomična pred svetom in svetovni tisk ni zamudil lepe priložnosti, da pove nekaj gorkih na račun jugoslovanskega režima.

Z aretacijo Milovana Djilasa so jugoslovanske oblasti najlepše dokazale, kolikšna je pravna varnost v današnji Jugoslaviji. Naj tega ne pozabijo tisti, ki se bodo vračali domov.

(ds)

GOSPODARSKA VEDA V ENCIKLIKI

MATER ET MAGISTRA

- Od našega gospodarskega sodelavca -

III. DELOVANJE

V drugem delu sem opisal izhodišče, iz katerega izhaja katoliški socialno-gospodarski nauk: Materialna blaginja ni ničesar slabejša; toda zasledovati jo moramo ob upoštevanju moralnega okvira, kar predvsem zahteva, da v človeku vidimo človeka in ne samo "produkcijski faktor".

Ko je tak okvir načrtan, nastane seveda vprašanje, po kakšnih sodilih naj se ravna gospodarsko delovanje ljudi, predvsem tistih, ki razpolagajo s proizvodjalnimi sredstvi. Enciklika povzema svojo predhodnico "Quadragesimo Anno", ko pravi, da tako sodilo ne sme biti "svobodno tekmovanje, ekonomski despotizem, nacionalni prestiž ali imperializem ali kak drug cilj te vrste".

"Svobodno tekmovanje" ali "svobodno konkurenco" zares ni mogoče imeti za sodilo ali cilj, ker samo po sebi ne zadovoljuje nobene človeške potrebe, če ne upoštevamo potrebe nekaterih ljudi po živčni napetosti, ki jo svobodna tekma lahko prinese. "Svobodno tekmovanje" je lahko samo sredstvo, ki naj pomaga k najboljšemu zadovoljevanju gospodarskih potreb. Kot tako sredstvo je gospodarstvo zagovarjalo mnogo ekonomistov in ga še zagovarja. Mednje moramo šteti ljudi, kot je zahodno-nemški krščansko-demokratski gospodarski minister Erhart.

Po mnenju teh ekonomistov le "svobodno tekmovanje" ali z drugimi besedami "svobodno tržišče" privede do take razdelitve proizvodjalnih faktorjev med posamezne gospodarske panoge, ki bo dala po trošnikom dobrine, katere žele, po najnižji ceni.

Težava je v tem, da redko kdo misli, da svobodno tekmovanje nastane lahko samo po sebi. Na nekaterih področjih tehnološke spremembe vodijo do koncentracije produkcije v majhnem številu podjetij, kar povzroča skušnjo, da se podjetja med seboj dogovorijo o cenah ali razdelitvi tržišča. Čeprav okoliščine daljnosežnost takih dogovorov omejujejo mnogo bolj, kot si navadno mislimo, so taki dogovori vendarle lahko na škodo potrošnikov, ker povzročajo višje cene kot bi bile sicer. Še bolj nevarno za gospodarstvo kot monopolistične cene pa je dejstvo, da ima monopolistično obvladovanje tržišča pogosto za posledico poskuse, ustaviti razvoj in preprečiti modernizacijo. Lahko rečemo, da je danes vprašanje, kako svobodno tekmovanje in z njim gibčnost gospodarstva povečati ne pa omejiti. Ukrep v tej smeri je n.pr. širjenje tržišča, tako da ga nihče ne more v celoti obvladati (gl. Evropsko skupno tržišče.)

Če tekmovanja ni, potem so zares vrata na stežaj odprta "ekonomskemu despotizmu" monopolov ali "nacionalnemu prestižu" in "imperializmu", ki jima zlahka zapade država, ko regulira gospodarstvo.

Na te pojave je opozoril že Pij XI. Dodal je še, da je nevarna delitev med lastnino in vodstvom podjetij, zakaj na ta način pride "despotska gospodarska oblast v roke nekaterih, ki po večini niso lastniki ampak samo upravljalci in direktorji investiranih fondov, ki jih upravljajo, kakor se jim zdi."

Če pride do take moči posameznih podjetij, je država upravičena na poseči vmes in jih sama voditi, "kolikor je taka moč prevelika,

da bi jo mogli prepustiti privatnikom brez škode za občo skupnost". Toda Mater et Magistra takoj tudi opozarja, da tak prevzem po državi ni pravilo temveč izjema in da državni poseg ne sme voditi "že = lja omejiti ali še manj odpraviti zasebno lastnino".

To opozorilo je razloženo v naslednjem odstavku. Iz tega izhaja, da so državni uradniki prav tako zmotljivi ljudje kot podjetniki in da zato "osredotočenje neprimerne gospodarske moči v rokah nekaj državnih uradnikov" lahko ravno tako škoduje "najboljšim interesom skupnosti".

Okrožnica opisuje, kako v času, ko je vladalo "svobodno tekmovanje", ne da bi mu bil stavljen okvir v obliki zakonov ali moralnih zapovedi, ki bi jih vsi praznavali, prevladovala "pravica močnejšega". Zaradi zahteve po neomejenem svobodnem tekmovanju je bilo nekaj časa mogoče mnenje, da se delavci ne smejo organizirati, ker bi to omejevalo tekmovanje med njimi in bi jih stavljal v monopolistični položaj. Vendar to mnenje ni moglo obveljati in sindikati, so kmalu postali "countervailing power" (nasprotna sila), kakor to i = menuje Galbraith, proti pritisku velikih podjetij. Dasi ni mogoče zastopati mišljenja, da so se v zadnjih sto letih delavske mezde ogromno povečale, ker so njihovo povečanje izsilili sindikati - nihče ne more izsiliti, česar ni; visoke mezde so mogoče samo ob visoki produktivnosti, je nedvomno res, da so sindikati pomagali izboljšati odnose med podjetniki in delavci, ker so ustvarili vtis, da gre za odnos med enakopravnimi. Danes smo že tako daleč, da gre predvsem za to, kako preprečiti inflacijo, ki jo povzroča prevelika moč delavskih zvez in zaradi tega povečevanje nominalnih plač, dasi gospodarsko povečanje realnih plač ni mogoče.

V zvezi s svobodnim tekmovanjem je vprašanje "zasebnega dobička" in "občega dobra", ki ga Mater Et Magistra postavlja. Ekonomska teorija spravlja " zasebni dobiček" v zvezo z najboljšim zadovoljevanjem potreb potrošnikov in s tem s splošno blaginjo. Komaj je mogoče dvomiti o pravilnosti tega stališča. Seveda pa je tudi "zasebni dobiček" treba spraviti v meje, znotraj katerih je v skladu s splošno blaginjo, ki ji pa škodi, ako jih prekorači."

Govorimo o razliki med zasebnim in družbenim dobičkom. V ogromnem številu primerov se zasebni in družbeni dobiček skladata. V interesu obeh je. n.pr. proizvodnja blaga, ki ga publika potrebuje in po katerem povprašuje. Toda medtem ko je zlivanje odpadne barve v bližnjo reko prav lahko v skladu z zasebnim dobičkom, ni v skladu z družbenim dobičkom in ga zato more oblast prepovedati.

Če povzamemo: kot vse stvari na našem nepopolnem planetu sta "svobodno tekmovanje" in "zasebni dobiček" koritsna, dokler ostane ta v zmernih mejah. Gnana do skrajnosti povzročata lahko veliko škodo. Zato ju je treba obdržati v pravem okvirju. Ta namen lahko delno dosežemo z zakonskimi predpisi države, ki od nje Mater et Magistra zahteva, da se briga za splošno blaginjo na tem svetu. Ker pa predpisi nikdar ne morejo obseči vsega, se morajo tudi posamezniki pri gospodarskem tekmovanju in iskanju dobička ravnati po svoji vesti, po moralnih načelih.

(Bo še.)

OBRAČUNSKO POROČILO SOCIALNEGA SKLADA KLICA TRIGLAVA za leto 1961.

Prenos iz 1.1960	22- 0- 1	Darila:pomoč.....	32-18- 9
Darovi	26-15- 6	Poštni stroški...	8- 0
Prenosi	3- 2- 9	Prenosi	3- 2- 9
		Imovina 31.12.1961	15- 8-10
	51-18- 4		51-18- 4
	=====		=====

SLOVENCI VSE STAREJŠI

Iz poročila Zavoda za zdravstvo Ljudske republike Slovenije za 1.1961 je razvidno, da število rojstev v Sloveniji stalno pada. Medtem ko je bilo 1.1950 na tisoč prebivalcev živorojenih 24,4 jih je bilo lani samo 17,6. Istočasno pa se znižuje umrljivost in sicer od 11,8 na tisoč prebivalcev 1.1950 na 8,3 lanske leto. Število starejših ljudi se je v zadnjih petih letih povečalo za okrog 33.000, kar kaže da se pričakovana življenska doba stalno dviga. Od 100, 64 moških in 78 žensk preživi 65. leto, kar je precej več kot pa v drugih republikah (1.1951 jih je 65. leto dočakalo 57,88 moških in 63,58 žensk). Posledica tega je, da se tudi stroški zdravstvene službe postopoma dvigajo, saj je bilo 1.1952 od 100 bolnikov sprejetih na zdravljenje 10,5 odstotka starih nad 60 let, a lani 14 odstotkov. Poročilo ugotavlja, da znižanje stopnje splošne umrljivosti ni ravno zaslug zdravstvene službe in dviga življenskega standarda - čeprav ima tudi to gotov vpliv - ampak predvsem dejstva, da se je izpremenila struktura prebivalstva zaradi posledic dveh vojn - zaostalih rojstev in izgube življenj.

Medtem ko število rojstev pada, pada tudi umrljivost dojenčkov in to od 8,1 (na tisoč) 1.1950 na 3,5 1.1960 in 2,9 1.1961. Umrljivost se je posebno zmanjšala po šestem mesecu starosti, medtem ko le polagoma upada v zgodnejši dobi. Najpogostejši vzrok je v tem, da starši iščejo zdravniško pomoč, ko je ponavadi že prepozno. Obenem postaja pereče vprašanje splavov. Število "komisijsko dovoljenih" splavov se je povečalo od 440 1.1955 na 8.200 v 1.1960. V istem času se je število vseh zabeleženih splavov povečalo od 5.500 na 14.000. A kje so vsi nezabeleženi. Splavi povzročajo vse večjo prenatrpanost bolnišnic, a večja se tudi število invalidnih žena in ostale zdravstvene in socialne posledice. Svet za zdravstvo LRS je zato priporočil ukrepe za izpopolnitev organizacije kontracepcijske službe ter zdravstvene vzgoje in prosvete mladine in odraslih. Ni dvoma, da nobeni ukrepi ne bodo imeli trajnejših uspehov, ako bo režim vztrajal, da je vera in verska vzgoja opij in golo praznoverje. A to nima nobenih zveze z odnosi med Cerkvijo in Državo.

Prehladna obolenja, poškodbe, kožne bolezni, očesne bolezni, živčna obolenja, prebavne motnje in bolezni ušes so bila najpogostejša obolenja lanske leto. Bolnih in zaradi bolezni nesposobnih je bilo dnevno od 20.000 do 22.000 aktivnih zavarovancev. Zaradi delovne nezmožnosti je bilo izgubljenih osem milijonov delovnih dni. Po številu primerov in vzrokov za delovno nezmožnost, kakor tudi po številu smrtnih slučajev, tuberkuloza ni več na vrhu tabele. Kljub temu pa je bilo izgubljenih zaradi tuberkuloze 400.000 delovnih dni, a število registriranih aktivnih bolnikov se je povečalo od 14.603 v 1.1960 na 14.900 lani.

Pomanjkanje vitaminov je bil vzrok za 13.000 slučajev obolenj; vsaj tako se smatra. Ena četrtina obolenj med otroci je bila pripisana rahitisu. Analiza prehrane v desetih vajenskih internatih z 800 študenti je pokazala, da bi loška vrednost prehrane v nekaterih internatih ne ustreza fiziološkim potrebam starostnega obdobja in dela, ki ga ta mladina opravlja. V sedmih internatih je kalorična vrednost prehrane krila od 77-95 odstotkov fizioloških potreb. Najnižja kalorična vrednost je bila zabeležena v internatih, kjer vajenci delajo v rudarstvu, torej na najtežjem delu. Pri tem je šlo za pomanjkanje maščob in ogljikovih hidratov, živil, za katere poročilo pravi, da so razmeroma poceni. Premalo je bilo vitaminov A, B-2 in C, in tudi kalcija, kar je vse posledica premajhne potrošnje dražjih živil kot so jajca, sir, sveža zelenjava in sadje. Poročilo pravi, da je "ustvarjanje prihrankov na račun prehrane izmed vseh znanih načinov ekonomiziranja tisti, ki je zanesljivo najneustreznejši".

Število primerov zastrupljenja z živili se je lani povečalo. V 53 odstotkih primerov je bilo možno ugotoviti vrsto živila, ki je zastrupitev povzročila. 40 odstotkov teh je pripadala živilom živalskega izvora. Okužen sladoled je bil glavni vzrok osmih množičnih zastrupljenj v koprskem in novogoriškem okraju. V Kopru so imeli na višku turistične sezone tudi 130 primerov paratifusa B, ko je zmanjkalo vode zaradi rekonstrukcije rižanskega vodovoda in ko se je prebivalstvo posluževalo že zdavnaj opuščenih lokalnih vodnih virov. Vseh primerov paratifusa B v Sloveniji je bilo 456 vključno 130 iz Koprav (621 v 1.1960). V Izoli so imeli manjšo epidemijo trebušnega legarja, ko je obolelo 14 ljudi. Vzrok ni bil nikdar odkrit. Drugače je napadala ta bolezen posamezne stare ljudi. Tako trebušni legar kot paratifus B sta posledica nesnage. (Zaključek prihodnjič)

M.P.G.

POMEN SLOVENSKE ŠOLE

(Avstrijske oblasti so obljubile slovenski gimnaziji v Celovcu lastno poslopje, razpisano je mesto za ravnatelja šole in napovedano imenovanje strokovnega šolskega nadzornika, ki naj bi bil slovenskega rodu. To kaže - med drugimi ugodnimi vestmi - na predvideno izboljšavo prosvetne vzgoje slovenske mladine. Kolikega pomena je to, kaže spodnji članek, ki sega triinštirideset let nazaj.)

Najgloblji vzrok, da smo izgubili ob plebiscitu 1920. leta Koroško, je bilo koroško nemčurstvo. Slovanska država bi bila tedaj i graje zmagala, če bi bili vsi Slovenci ali pa vsaj večina Slovencev glasovala zanj, saj smo imeli vendar v prvem glasovalnem pasu 80.000 Slovencev. Da do tega ni prišlo, se je treba v največji meri zahvaliti nemškutariji.

Nemčur prezira svojo slovensko narodnost in slovensko materino govorico; po rodu je sicer slovenskega rodu, toda po mišljenju je Nemec. Njemu ugaja samo, kar je nemško. On obožuje nemško narodnost, zaničuje in sovraži pa vse, kar je slovenskega. Nekoč sem slišal Nemca, ki je živel med Slovenci in poznal ta problem, a ni mogel razumeti, da more Slovenec tako zaničevati in sovražiti svojo narodnost.

Nemškutarijo so kajpak vzgojili Nemci. V prvi vrsti je to delo opravila ponemčevalna šola. Petdeset let pred plebiscitom, tekom pol stoletja je ponemčevala naš narod na Koroškem. In delo je opravila temeljito, saj je bila do leta 1918. večina koroških Slovencev že ponemčurjena, prepojena z nemškim duhom in miselnostjo. Le tako je bilo mogoče, da je za nemško državo glasovalo 22.025 ljudi, za slovansko pa le 15.279.

Nekateri mislijo, da bi ob plebiscitu zmagala neodvisna slovenska država. Ta je bosa. Nemčur sovraži vsako slovansko državo. On bi za malo neodvisno Slovenijo glasoval še manj kot za Jugoslavijo, ker bi mu prva še mnogo manj imponirala. Zmeren Nemčur je rekel tedaj: "Sami vemo, da smo Slovenci, a nismo hoteli da bi nas ti Kranjci komandirali." Iz tega jasno sledi, da bi bili li nemčurji prav tako negativno glasovali za neodvisno Slovenijo kot so za Jugoslavijo. Narodno zavedni Slovenci so 10. okt. 1920. glasovali za slovansko državo.

EDEN IZMED 15.279-tih

ZA ZEDINJENJE KRISTJANOV

Tržaška MLADIKA je v prvi letošnji dvoštevilki vpraševala:

"Že stoletja smo kristjani usodno razdeljeni. Ali se razkol ne nadaljuje tudi po naši krivdi? Ali smo si kdaj izprašali vest:

- Kaj mislimo in govorimo o naših nekatoliških krščanskih bratih?
- Ali jih poznamo?
- Ali jih obsojamo samo zato, ker so drugi trdo govorili o njih?
- Ali smo se kdaj v duhu postavili v njih položaj?
- Ali jih ljubimo v dejanju in resnici?
- Ali jim znamo na pravi način ljubezen pokazati?
- Ali vsaj pogosto zanje molimo?

Delo za zedinjenje se vselej začne pri samem sebi. In v lastni skupnosti. Ne odlašajmo na jutri. Krščanska ljubezen kriči po izpolnitvi danes. In jutri bo začetela edinost."

PREJELI SMO IN ZAHVALIMO:

"Review" No. 2. Published by the Study Centre for Yugoslav Affairs
London, 1962.

PISMA UREDNIKU

SRBI V HRVATSKI: G.urednik! V svojem članku (KT 273) trdi dr.Branko Pešelj, da je v današnji republiki Hrvatski manj Srbov kot pa jih je bilo v Troedinici leta 1918 in manj kot v Banovini Hrvatski leta 1939. V prvem primeru je bilo Srbov 28%, v drugem 18%, dočim jih je bilo po popisu 1953.leta samo 14.5% Zaključek g.Pešlja je ob tem enostaven, da "nima ta primanjkljaj Srbov nobene zveze s pokolji, ki so bili izvršeni v dobi Pavelićevega režima".

Čudno je, da g.Pešelj govori o popisu iz leta 1953, osem let po globokih spremembah v Jugoslaviji. Zakaj ni vzel za računico popis l. 1948, ko bi bilo moč bolje ugotoviti, ali je bil primanjkljaj v kaki zvezi s pokolji Srbov? Da bi pomagal pri tem, bom brez komentarja ob javil število srbskih prebivalcev po večini hrvatskih okrajev odn.o=krajev, ki danes pripadajo republiki Hrvatski. Preskočil bom okraje Udbina, Korenice in Vrbovsko-Delnice, ker je bilo v teh okrajih več sprememb. Na drugi strani bom vključil posamezna mesta skupno v okraje. To pa kajpak velja ne le za popis iz 1948.leta ampak tudi za one ga iz leta 1931, ki se ga bom poslužil, da dokažem, koliko je vredna trditev g.Pešlja.

Okraji:	Srbi po popisu:		Okraji:	Srbi po popisu:	
	1931	1948		1931	1948
Donji Gračac	19.818	14.193	Gospić	16.611	10.060
Vukovar	20.200	18.801	Našice	10.764	7.851
Pakrac	20.915	14.210	Nova Gradiška	13.720	11.578
Daruvar	11.948	11.789	Novska	7.870	4.570
Grubišno Polje	11.211	7.376	Ogulin	22.516	16.221
Kostajnica	19.157	15.860	Otočac	16.075	12.353
Dvor	23.452	19.440	Osijek	17.800	22.355
Glina	30.606	22.149	Petrinja	17.308	12.801
Vrgin Most	30.237	21.316	Požega	13.893	13.190
Vojnić	28.441	22.581	Slatina	20.232	16.167
Slunj	24.352	11.735	Vinkovci	6.807	9.567
Knin	32.020	37.122	Virovitica	10.278	11.908
Benkovac	31.954	24.708	Bjelovar	14.812	11.707
Donji Lapac	15.047	10.099	Donji Miholjac	4.412	3.779
Korenice	12.046	14.495	Garešnica	6.137	5.395

Kaže, da je g.Pešelj pogrešil, ker je očitno - kdor pozna moč član prirastek Srbov v zapadnjih predelih - da so Srbi na Hrvatskem, v Bosni in Hercegovini tudi, izgubili mnogo življenj zaradi Pavelićevih pokoljev. To število gotovo ni tako veliko kot trdi velesrbska propaganda, toda je resnejši od predstave g.Pešlja. Ne smemo pozabiti, da je med letoma 1931. in 1948. preteklo sedemnajst let in da je v teh okrajih (vseh niti navedel nisem, ampak le glavne) pol 17 letih manj Srbov, z izjemo v Kninu, Korenicah, Osijeku, Vinkovcih in Virovitici. Če izvezamo razloge naglo industrializacije, potem bi se imel ta porast zahvaliti vplivu okupatorjev, bilo Italijanov (Knin), bilo Volksdeutscherjev (Osijek, Vinkovci), pa tudi zaščititi od strani partizanov (Korenice).

Ker pa hočem biti objektivnejši od g.Pešlja, moram dodati, da so bile tudi izgube Hrvatov med letoma 1931. in 1948. velike. Toda ob tej priliki ne gre pozabiti, da je bila vojska NDH izpostavljena hudi izgubam na Vzhodni fronti, potem v borbi proti partizanom in Mihailovičevim silam (teh je bilo manj po 1942.letu) in nazadnje ne sme mo pozabiti, da je s Pavelićem emigrirala vojaška sila kakih 250.000 ljudi, medtem ko je iz Hrvatske odšlo v emigracijo 1944/45 komaj deset tisoč Srbov.

V drugem delu svojega članka piše g.Pešelj, kaj morajo Hrvati priznati Srbom na Hrvatskem in kako naj se Srbi v Hrvatski ponašajo do Hrvatske kot celote. Navedel je pametne in hrabre misli, vendar pa

moram resno kritizirati eno, ki je v nasprotju z onim, kar g. Pešelj priznava Srbom v Hrvatski. Po eni strani jim priznava, da so to Srbi in ne pravoslavni Hrvati, odnosno, da so del srbskega naroda, da morajo imeti v Hrvatski vse politične pravice kot Hrvati in da se mora jo Srbi na Hrvatskem počutiti v kulturnem oziru del srbskega naroda. Po drugi strani pa morajo Srbi uvideti, da so kot manjšina na Hrvatskem samo "del političnega naroda Hrvatske", ne glede na to če bo Jugoslavija ali je pa ne bo.

Očividno je ta teza o "političnem narodu" izposojena od Madžarov iz leta 1867. O političnem narodu je mogoče govoriti samo v primeru neodvisne Hrvatske, dočim je popolnoma protivno načelom federalizma, da bi se v jugoslovanski skupnosti Hrvati v Zemun ali okoli Subotice smatrali "politični del Srbov"! Predpostavljam, da g. Pešelj zahteva od Srbov to kar zahteva tudi od Hrvatov.(?) Vprašujem se še, če sme danes bilo kateri Srbin tahtevati od Albancev na Kosovu, da bodo "politični del Srbov"... Temu bi se ne smejali samo Albanci ampak vsi, ki količkaj poznajo prilike na Balkanu.

Prav ima g. Pešelj, ko zahteva od Srbov na Hrvatskem, da računajo s tem, ne samo da so manjšina, bili in ostali, ampak da je to "država članica" Hrvatska, v kateri Hrvati odločujejo in vladajo v stvari, v kateri predstavljajo bitno silo te "države članice" - v kolikor bo kajpak obstojala jugoslovanska skupnost. Če pa te ne bo, se bodo pa Srbi gotovo potrudili, da bo čim manj Srbov "del političnega naroda" Hrvatske, ker ne bi smel niti g. Pešelj trditi, da - o daj, Bog, - moglo dogoditi isto, kar se je dogodilo leta 1941....

KOSTA KOSTIČ

VIDALI V KANOSI: G. urednik! Vidali se ni podal v Kanoso za blagor proletarskega internacionalizma in enotnosti delavskega razreda niti za blagor skupne levičarske fronte v bodoči avtonomni oblasti Furlanija-Juljska Krajina, ampak samo za to, da rešijo svojo glavo. Nove struje pod vodstvom Amendole in Alicate, ki so se pojavile v italijanski KP, zahtevajo ne le spremembo politike ampak tudi odstranitev zarjavelih voditeljev, ki so se sončili v milosti Stalina. Vidali se je doslej počutil varnega zaradi avtonomnosti tržaške KP in je vztrajal v svojem besnem proti-totovskem stališču. Toda z izjemami v italijanski KP je postalo jasno, da tržaška federacija ne bo mogla obstati kot izoliran otok a la Albanija. Avtonomne tržaške komunistične federacije je zato bilo hitro konec in Vidali je začel izgubljati tla pod nogami. Politiko tržaških komunistov je začel diktirati deželni tajnik KPI Lizzero, ki je našel oporo v takih partijcih kot so Arturo Calabria, Ferdinand Zidar, Karel Šiškovič, Kapelj, dolinski župan Dušan Lovriha in Marij Pahor, ki se je že pred leti preselil v Milan zaradi spora z Vidalijem.

Obenem z Vidalijem se je znašla na hladnem tudi podtajnica federacije Marija Barnetič, Vidalijeva desna roka, katero slovenski člani federacije obtožujejo, da ni nikdar upoštevala stališča Slovencev in da je samo izvrševala Vidalijeve ukaze. Z bližanjem parlamentarnih volitev, ki se bodo vršile prihodnje leto, je postalo Vidaliju jasno, da mora napraviti salto mortale ali pa izgubiti svoje poslansko mesto in vodstvo tržaške KPI. Salto mortale je napravil s potovanjem v Kanoso, toda če ga je to rešilo, se bo pa šele pokazalo. Videli bomo tudi šele, če mu gre le za to, da reši samo sebe ali pa tudi Marijo Barnetič. Sodeč po tipični stalinski brezobzirnosti, s katero se je iznebil sodelavca Aleksandra De Stradija, da bi se obdržal na vodstvu, ima Marina malo upanja.

LOJZE ZUPAN

AMNESTIJA: G. urednik! Amnestijo je povzročila gospodarska kriza v Jugoslaviji; ker ne morejo uspeti z gradnjo težke industrije iščejo izhoda v turizmu. Moj namen je iti v Slovenijo na počitnice, a v nobenem primeru ne mislim niti formalno prositi za amnestijo. Sicer grem potem raje na dopust v Španijo ali Italijo.

J.V.

OD MESECA DO MESECA

ALBANSKA NEVARNOST

Poročilo jugoslovanskega sekretariata za notranje zadeve za leto 1961 pravi, da so varnostni organi lani odkrili 325 agentov, ki so delali za tuje obveščevalne službe. Vsak četrti je bil albanski agent in 26 od teh je bilo oboroženih. Od 99 obsojenih agentov v 1961. letu je bilo polovica albanskih. Dejavnost "protijugoslovanskih reakcionarnih krogov" je bila pestra in se je vrstila od propagande do formiranja in pošiljanja vohunskih in prevratniških skupin v Jugoslavijo. Dvanajst takih skupin, katere so poslali emigranti, je bilo odkritih. Organizirali so jih četniki in ustaši, ki so povezani s tujimi reakcionarnimi krogi v tujini, pa tudi s tujimi obveščevalnimi službami. Poleg tega so se pomnožili napadi na jugoslovanska predstavništva v tujini. Obžalovanja vredno je dejstvo, da tuje oblasti glede tega niso nič ukrenile. Toda poročilo poudarja, da se v nasprotju z sovražno manjšino večina povojnih in predvojnih emigrantov strinja s stališčem jugoslovanske vlade, kot je že povedal Ranković.

Obmejni incidenti so se lani pomnožili posebno na albanski meji, kjer jih je bilo leta 1960 samo 9, leta 1961 pa kar 76. Skupno število incidentov pa se je v tem času povečalo od 295 na 397. Na avstrijski in italijanski meji se je lepo razvijal mali obmejni promet. (Na grški meji pa so ga Grki letos ustavili. Grški časopisi pišejo, da so ga Jugoslovani izrabljali za širjenje macedonske propagande preko meje in vtihotapljanje komunističnih agentov.)

Tujski promet

Da bi privabili letos več tujih turistov v Jugoslavijo, so uvedli razne olajšave. Tako bodo državljani Anglije, Danske, Finske, Norveške, Nizozemske, Švedske, Kanade, ZDA, Avstralije, Čehoslovaške, Poljske in ZSSR, kakor tudi južno ameriških, azijskih in afriških dežel dobili jugoslovanske turistične vize na mejnih prehodih. Poleg tega bodo letos izdajali tudi posebne vize, ki bodo veljavne za šest vstopov v Jugoslavijo in enomesečno bivanje. Potniki, ki bodo prihajali z letali ali ladjami, bodo v pristaniščih in na letališčih lahko dobili posebna dovoljenja za tri-dnevno bivanje v Jugoslaviji. Med glavno sezono bodo tuji turisti imeli 10% popusta v hotelih, izven sezone (pred junijem in po septembru) pa celo 30% ali 50% popusta. Kurz dinarja je letos za turiste zelo ugoden, ker bodo zamenjavali 1 dolar za 750 dinarjev in ne le za 600 dinarjev kot lani.

Prvoaprilski intervju

Tito je v intervjuju Lajos Ledererju, dopisniku londonskega OBSERVERja, povedal, da so neopredeljene dežele zaskrbljene zaradi skupnega evropskega tržišča, a da ne pripravljajo novega sestanka na vrhuncu. Pozdravil je 22. kongres KP SZ in dejal, da uživa Hruščev podporo sovjetskega ljudstva v svoji miroljubni politiki, a da ima seveda vsaka politika "posamezne" nasprotnike. Tito sam se vprašuje, zakaj sta Kitajska in Albanija sovražno razpoloženi proti Jugoslaviji. Misli, da so Albanci orodje, ki napada Jugoslavijo, a je v resnici uperjeno proti nekemu drugemu. Vprašanje sprejetja Kitajske v ZN se mu zdi nujno. Zdelo se mu je, da vprašanje o pomenu beograjske konference kaže na podcenjevanje vloge nekobovskih držav na Zapadu; po njegovem mnenju se ta vloga čuti v ZN in po vsem svetu. Brezatomske cone bi se mu zdele zelo koristne. Tito je tudi povedal, da je nova ustava postala potrebna zaradi hitrega družbenega razvoja v Jugoslaviji.

Tito se je izognil vprašanju, ali bi Jugoslavija pristala na mednarodno nadzorstvo nad razoroževanjem v Jugoslaviji, češ da noče prejudicirati jugoslovanskega stališča. O sodelovanju neopredeljenih držav na ženevski konferenci je izjavil, da se je pokazalo realistično in koristno. G. Lederer je vsekakor pričakoval manj omlednih odgovorov in zato teh dveh vprašanj enostavno ni objavil.

*** Intervju je bil objavljen v jugoslovanskih časopisih in v OBSERVERju prvega aprila. OBSERVER ga je vtaknil na 14. stran med prvoaprilsko šalo in velikim oglasom za desertno vino preko polovice strani; v kazalu vsebine ga ni navedel.

* * *

Edvard Kardelj je na "občo željo" govoril na sprejemu, katerega je v Beogradu priredil Jovan Veselinov za udeležence 6. kongresa Ljudske mladine Srbije. Rekel je, da je najboljša vzgoja za mlade ljudi, če čimprej prevzamejo družbeno odgovornost, in da je delo najboljša šola. Ni pa se mu zdelo napačno, da se mladina posveča tudi zabavi.

Jugoslovanska vlada je pripravljena obljubiti, da ne bo proizvajala atomskega orožja, da ga ne bo sprejemala od drugih, in da ne bo dovolila nameščanje takega orožja na jugoslovanskem ozemlju - pod pogojem, da tudi druge države obljubijo isto. Uradno obvestilo v tem smislu je vlada poslala tajniku ZN U Thantu.

*** V Jugoslaviji imajo dva jedrska reaktorja: prvega v Vinči pri Beogradu so postavili Sovjeti, drugega v Zagrebu pa Amerikanci. Graditelji tudi oskrbujejo gorivo, ki ni primerno za atomsko orožje. Do leta 1970 bo jugoslovanska industrija sposobna zgraditi prvo atomsko električno centralo. To je ugotovila zvezna komisija za jedrsko energijo, ki je lani obiskala več jugoslovanskih podjetij in se prepričala, da jugoslovanska podjetja že sedaj lahko zgrade večji del opreme zanjo. Elektrarna bi naj bila od 60 do 75 megavatov.

Delegacija Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, ki jo je vodil Svetozar Vukmanović, je bila na 10-dnevnem obisku v Gani, kjer je prisostvovala kongresu vladajoče Nkrumove stranke in nato pa še 8 dni v Gvineji na vabilo gvinejske demokratične stranke, kjer je imel Vukmanović pogovore z predstavniki gvinejskih sindikatov.

Član izvršnega zveznega sveta Avdo Humo je obiskal v marcu vrsto afriških dežel. Povsod je imel trgovinske razgovore. Po povratku je izjavil, da obstojajo zelo dobri izgledi za povečanje trgovske izmenjave z Maroko, Tunizijo, Libijo in drugimi afriškimi deželami. Na poti domov se je ustavil tudi v Rimu, kjer je razgovarjal z Enrico Mattei, glavnim direktorjem italijanske državne petrolejske družbe.

Izvršni komite centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije se je sestel 14-15-16 marca in zopet 3 in 4 aprila. O čem se je razpravljalo ni bilo izdano nobeno poročilo.

Zako o amnestiji je stopil v veljavo 29. marca. Od tisočih, kolikor jih je bilo amnestiranih v jugoslovanskih ječah, so jih izpustili že dobro polovico, med ostalim iz otoka Raba in Sremske Mitrovice.

Število zaposlenih v družbenem sektorju jugoslovanskega gospodarstva je znašalo lani 3.258.000 oseb, od katerih jih je bilo 2.646.000 zaposlenih v gospodarskih organizacijah in 612.000 v ustanovah. Od prvih jih bilo 1.128.000 zaposlenih v industriji, 336.000 v poljedelstvu, 319.000 v gradbeni industriji in 223.000 v transportu. Večina zaposlenih v ustanovah so bili kulturni in prosvetni delavci; kakih 193.000. V družbenih in zdravstvenih zavodih jih je bilo zaposlenih 146.000, a v vladnih tlesih pa 115.000.

Tretji in zadnji generator elektrarne Ožbalt je začel delati 4. aprila t. l. S tem je gradnja na gornjem delu reke Drave končana. Ta elektrarna z zmogljivostjo 60 megavatov bo proizvajala letno 350 milijonov kilovatov ur elektrike. Od ostalih dravskih elektrarn so bile Mariborski otok, Vuzenica in Vuhred zgrajene po vojni, Dravograd so zgradili Nemci med vojno, medtem, ko je bila Fala zgrajena po prvi svetovni vojni z švicarskim kapitalom. Zmogljivost po vojni zgrajenih elektrarn znaša 216 megavatov, ali čez 1 milijardo kWh, vseh šestih pa 1,5 milijarde kWh. Na dolnjem teku Drave, vzhodno od Maribora, bodo zgradili še 3 elektrarne in sicer Hajdoše, Loko in Borl, a na Pohorju pa še zbiralno jezero Lobnicio. Ko bo vse to zgrajeno bo dajala Drava samo na slovenskem ozemlju okoli 3 milijarde kWh na leto.

Lani so zgradili v Jugoslaviji skoraj 48.000 stanovanj, medtem ko so jih planirali 50.000. Stroški gradnje so se med letom dvignili za 30%. Upajo, da bo do cene letos ostale iste, ker so za loge gradbenega materiala zadostne. Letoš naj bi zgradili 85.000 stanovanj, od tega 54.000 v mestih.

Sreča se je nasmehnila 24-letnemu Srečku Janu, čim je lanskega aprila stopil v službo pri mariborskem podjetju "Surovina". Vsi so ga hvalili, saj se je promet petkratno povečal in v pol leta je bil Srečko povišan v glavnega skladiščnika. Uspešno poslovanje se je nadaljevalo; Srečko je enostavno izdal skladiščne liste za neobstoječe blago kupljeno od izmišljenih dobavitelj in si tako pomagal do 10 milijonov dinarjev. Odkrili so ga po divjem popivanju v mariborskem "Dancingu", ko je Srečko naročal steklenico za steklenico šampanjca in eno za drugo razbijal ob zid, nato pa mirno plačal račun za 37.000 dinarjev. Gosti so ga s čudenjem opazovali, kot piše BORBA.

V direktorjevih očeh je bil Franc Vogrin steber, na katerem je slonelo mariborsko mesno podjetje "Rog". Kupoval je živino tretje in četrte vrste in jo prodajal podjetju kot prvovrstno. V teku let je bilo podjetje oškodovano za 49 milijonov dinarjev. Tržna inšpekcija je ugotovila nepravilnosti že leta 1958, a šele sedaj so se Vogrin, direktor in 30 drugih znašli pred sodiščem v Mariboru.

Nove osebne izkaznice bodo izdali to jesen v Jugoslaviji. Bodo mnogo bolj enostavne, brez osebnega popisa in prstnih odtisov in bodo veljale 10 let.

IVAN STANIČ